

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В XXI СТОЛІТТІ

Сергій ГРОДСЬКИЙ

Т О ² І Е А N O × A N І Т А Т N O A І O O A І A B N І A E O E A E
A A T N O T B T І І U T A T N І ² A B T A ² O І E O O A A O E D A І E ² O O B A × E І E

Розглянуто сучасний стан двостороннього співробітництва України і Республіки Туреччина та окреслено перспективні напрямки подальшої співпраці між країнами.

The article reviews the current state of bilateral cooperation between Ukraine and the Republic of Turkey and outlines promising directions of further cooperation between the countries.

Для створення сприятливих міжнародних умов з метою подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи та відновлення економічного зростання нашої держави особливий наголос необхідно робити на досягненні конкретних практичних результатів, насамперед в економічній сфері, збільшенні іноземних інвестицій, створенні сприятливих політичних умов для реалізації важливих для нашої держави дво- і багатосторонніх економічних проектів тощо.

Ключовим пріоритетом зовнішньої політики України є європейська інтеграція та набуття членства в ЄС, що передбачає проведення системних реформ відповідно до норм і стандартів ЄС в усіх сферах життя.

У рамках зовнішньої політики, що визначила для себе Україна, а також з огляду на міжнародну ситуацію, що сформувалася на даний час, Туреччину варто розглядати як нашого важливого торгового партнера і потрібно поглиблювати стосунки з нею у різних сферах діяльності.

У співробітництві України з Туреччиною є багато спільних інтересів, що проявляються у взаємній зацікавленості транзиту енергоносіїв, співпрацю у форматі Чорноморського економічного співробітництва. Ці держави також мають однакові стратегічні цілі щодо вступу до Євросоюзу.

Туреччина однією з перших країн визнала незалежність нашої держави, а після встановлення дипломатичних стосунків у лютому 1992 р. відносини між нашими країнами активно розвивалися, про що свідчить підписання низки різноманітних угод.

Метою статті є дослідження сучасного стану взаємовідносин України з Туреччиною, виявлення негативних тенденцій у двосторонній співпраці та розробленні пропозицій щодо поліпшення співробітництва з метою створення сприятливих міжнародних умов для подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи та відновлення економічного зростання нашої держави.

На сьогоднішній день тематика україно-турецьких відносин є актуальною і викликає значний інтерес у вітчизняній та зарубіжній науці. Про це свідчать праці таких дослідників, як Н. Ксьондзик [1], В. Побережний [2], Д. Сезер [3], І. Туран [4].

На даний час співробітництво між Україною та Туреччиною активно розвивається у таких напрямках, як торгівля та економіка, наука і технології, а також у будівельній галузі, машинобудівній, суднобудівній, авіаційній, космічній, енергетичній, металургійній, оборонній галузях, у сфері туризму, культурі та освіті.

Серед усіх своїх зовнішньоторговельних партнерів Україна з Туреччиною має найбільше позитивне сальдо. Серед споживачів українських товарів Туреччина займає друге місце після Російської Федерації.

Якщо проаналізувати товарообіг між Туреччиною та Україною (табл. 1), то ми можемо побачити, що рекордного показника він сягнув у 2008 р. у розмірі 6,583 млрд. дол. США. Проте вже у 2009 р. він скоротився до 3,079 млрд. дол. у зв'язку зі світовою фінансовою кризою. Однак у 2010 р. товарообіг між країнами почав відновлюватися і становив 4,324 млрд. дол., а в 2011 р. – 5,23 млн. дол. США.

Таблиця 1

Динаміка торгівлі товарами між Україною і Туреччиною

(млн. дол. США)

	Роки							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Товарообіг	2,352	2,642	3,159	4,622	6,583	3,079	4,32	5,23
Експорт	1,941	2,034	2,390	3,650	4,633	2,127	3,036	3,749
Імпорт	0,411	0,607	0,769	0,972	1,950	0,952	1,298	1,481
Сальдо	1,530	1,427	1,621	2,630	2,683	1,174	1,728	2,568

Джерело: [5].

Основною групою експортних товарів з України є сталевий прокат, мінеральні добрива та інша продукція хімічної промисловості, вугілля. Імпортними товарами з Туреччини є текстиль, побутова хімія, продукція машинобудування, сільськогосподарська продукція.

Найвідомішими українськими компаніями, що здійснюють експорт своїх товарів до Туреччини, є металопродукція металургійного комбінату «Криворіжсталь» та металургійної холдингової компанії «Метінвест», устаткування підприємства Сумське НВО ім. Фрунзе, а також продукція концерну «Стирол» та Одеського припортового заводу.

Керівництво обох країн, відповідно до домовленостей, поставило завдання збільшити товарообіг між країнами за п'ять років до 10 млрд. дол. США, а за 10 років підняти його ще вдвічі [6].

Одним із ключових елементів формування стратегічного партнерства між двома країнами є співробітництво у сфері енергетики. На сучасному етапі цей елемент перспективного партнерства окреслений переважно односторонніми діями обох країн, які спрямовані на забезпечення розвитку або модернізації нафто- і газотранспортних систем, пошуку нових родовищ енергоресурсів на власних територіях.

Таким чином, вагомим практичним інтересом для обох держав можуть стати двосторонні проекти, спрямовані на реалізацію енергетичних програм стосовно модернізації газотранспортної системи та об'єктів енергетичної інфраструктури в Україні, а для Туреччини – будівництво газо- та нафтопроводів, гідроелектростанцій, створення сектору атомної енергетики. Маючи необхідні потужності, а також володіючи значним досвідом у спорудженні та експлуатації нафто- та газопроводів, Україна могла б спільно з турецькими компаніями взяти активну участь у розбудові діючих трубопроводів, зокрема газопроводу «Набукко» та нафтопроводу Самсун-Джейхан.

У сфері атомної енергетики перспективними проектами для України можуть стати будівництво атомних електростанцій а також підготовка обслуговуючого персоналу.

Розглядаючи інвестиційне співробітництво, варто зазначити, що турецькі компанії беруть активну участь у фінансових, будівельних та інших проектах на території України. Зразком цьому є діяльність в Україні провідних турецьких холдингів і компаній, зокрема «Чукурова», «Ербек», «Фіба», «Догуш», «Енка». Остання, наприклад, у рекордно стислі терміни збудувала найсучасніший футбольний стадіон в Україні – «Донбасарену». Загалом турецькими компаніями було реалізовано 128 масштабних проектів в Україні на загальну суму більше 3 млрд. дол. США [7].

Співробітництво у транспортній сфері між Україною і Туреччиною активно розвивається у галузі авіації, морських і автомобільних перевезень. Україна посідає друге місце за кількістю міст, в які здійснює регулярні рейси турецька авіаційна компанія «Турецькі авіалінії». Зокрема, авіарейси здійснюються зі Стамбула до Києва, Харкова, Донецька, Одеси, Сімферополя та Львова.

У системі морського сполучення на сьогоднішній день на постійній основі функціонують поромні сполучення між портами Іллічівськ–Деріндже, Іллічівськ–Стамбул – вантажний порт «Хайдарпаша», Євпаторія–Зонгулдак та Скадовськ–Зондулгак. З огляду на наявність інфраструктури залізничного транспорту в порту «Південний», започаткування поромного сполучення між Одесою і Стамбулом сприятиме суттєвому збільшенню транспортних перевезень по лінії Північ–Південь, а також залученню турецьких транспортних і торговельних компаній до українсько-білорусько-литовського проекту комбінованих залізничних перевезень «Вікінг». Реалізація цього проекту є важливою для обох країн, оскільки дасть змогу створити новий транспортний коридор ЄС–Туреччина і з мінімальними часовими затратами здійснювати перевезення до Туреччини вантажів не лише з країн Центральної Європи, а також їхній транзит до країн Близького і Середнього Сходу. На нашу думку, перспективами розвитку співпраці у транспортній сфері мають стати послідовна робота з розбудови інфраструктурних об'єктів у морських портах України та Туреччини на Чорному морі, а також створення трансконтинентальних транспортних коридорів, зокрема Балто-Чорноморського [7].

Що ж до співробітництва між країнами у сфері військово-промислового комплексу, то це питання є доволі широким. Співробітництво ведеться в площині підготовки проекту турецького танка, а також у підготовці ракетного комплексу, який би мав відповідати вимогам Туреччини. Також турецьку сторону зацікавив проект пасажирського літака АН-148, розробником і виробником якого є АНТК імені Олега Антонова [8].

У сфері науки і технологій на даний час сформована розвинута договірно-правова база двостороннього співробітництва. Зокрема, у 2005 р. були підписані Угода та Протокол про співробітництво між Національною академією наук України та Академією наук Туреччини; у 2007 р. набула чинності Угода про співробітництво у сфері дослідження та використання космічного простору; у 2009 р. – Угода про співробітництво в галузі науки та технологій.

До пріоритетних напрямів взаємодії між Україною та Туреччиною в науково-технічній сфері належить забезпечення діяльності спільних науково-дослідних структур: Українсько-Турецького комітету з питань науково-технічного співробітництва та Координаційного комітету з питань діяльності Міжнародної лабораторії високих технологій. На засіданнях зазначених комітетів обговорюються пропозиції стосовно реалізації нових спільних проектів у сфері електроніки, нанотехнологій, матеріалознавства, прикладної енергетики тощо.

Варто також відзначити взаємодію по лінії МОНМС України та НАНУ, з українського боку, та Ради з питань науково-технологічних досліджень ТР – з турецького. На даний час провідні університети та науково-дослідні інститути двох країн виконують 22 спільних проекти. Спільні наукові дослідження між установами України і Туреччини на двосторонній основі виконуються у сфері інформаційних технологій, мікроелектроніки, фізики напівпровідників, енергетики та екології Чорного моря (ведеться активний пошук і вивчення джерел енергоносіїв глибинних районів моря) тощо [7].

Туреччина на сьогоднішній день є одним із найважливіших партнерів України в галузі туризму. Державна служба туризму і курортів України плідно співпрацює з Міністерством культури і туризму Туреччини. Головним напрямом співробітництва в галузі туризму між обома країнами є постійний обмін інформацією щодо туристичних можливостей України і Туреччини, участь підприємств двох країн у різноманітних туристичних виставках, ярмарках, біржах, а також спільні інвестиційні проекти. Громадяни України часто відвідують Туреччину з метою відпочинку. На жаль, протилежна ситуація спостерігається із відвідинами України громадянами Туреччини, тому першочерговим завданням для нашої країни мають стати підвищення привабливості українського туристичного продукту для турецького споживача: створення нових маршрутів і турів, що користувалися би попитом на турецькому туристичному ринку, зокрема розвиток етнічного туризму у Кримському регіоні.

Нині між Україною і Туреччиною ведуться переговори про процес укладання угоди про створення зони вільної торгівлі, а також про процес скасування візового режиму для ще більшої активізації спільних торговельно-економічних відносин, створення сприятливих умов для представників бізнесу, а також туристів. З 1 серпня 2012 р. набуває чинності Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян. Угода передбачає безвізовий порядок поїздок громадян України та Турецької Республіки, які в'їжджатимуть на територію держави іншої сторони на строк до 30 днів з дати в'їзду за умови, що загальний термін їхнього перебування на території держави іншої сторони не перевищуватиме 90 днів протягом 6 місяців з дати першого в'їзду.

На даний час підписано спільну декларацію про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною, що має виступати дієвим механізмом співпраці на двосторонньому рівні. Вона розроблятиме пропозиції до стратегії та основних напрямів відносин між державами, координуватиме здійснення важливих проектів зі співробітництва у політичній, торговельно-економічній та культурно-гуманітарній сферах. Українську та турецьку частини Стратегічної ради очолюватимуть відповідно Президент України і Прем'єр-міністр Турецької Республіки [9].

Також було підписано низку двосторонніх документів. Зокрема, міжурядову Угоду про організацію міжнародного прямого вантажного залізнично-поромного сполучення, Угоду про співробітництво між Українським національним інформаційним агентством «Укрінформ» і Турецьким інформаційним агентством «Анадолу Ажанси», Програму реалізації Меморандуму про наміри щодо співпраці у сферах технічного регулювання, стандартизації, метрології, оцінки відповідності та захисту прав споживачів між урядами на 2011–2012 рр., Програму співробітництва між Державною інспекцією ядерного регулювання України та Державним агентством Туреччини з питань атомної енергетики на 2011–2012 рр. та Меморандум про взаєморозуміння у галузі енергетики між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України і Міністерством енергетики та природних ресурсів Туреччини [6].

Зважаючи на партнерські відносини між обома країнами, є всі передумови для подальшої інтенсифікації українсько-турецької співпраці у різних сферах діяльності. Водночас із зацікавленістю обох країн у розвитку різноманітних зв'язків важливим є забезпечення національних інтересів. Таким чином, ключовою темою україно-турецької співпраці має стати подальше посилення двостороннього партнерства, забезпечення інтересів українських експортерів на турецькому ринку та сприяння притоку інвестицій в українську економіку.

Література

1. Ксьондзик Н. Україна–Туреччина: діалог у нових історичних умовах // *Україна–Туреччина: минуле, сучасне та майбутнє* : зб. наук. пр. / упоряд. Ф. Г. Туранли. – К. : Денєб, 2004. – С. 532–539.
2. Побережний В. Туреччина у зовнішній політиці України / В. Побережний // *Нова політика*. – 2002. – № 3 (35). – С. 29–33.
3. Sezer D. *Evolving Balances in the Black Sea Region* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.disisleri.gov.tr/NR/rdonlyres/66CCDDCD–OFF7–4020–BCD4–087078F96DDO/J/SAMPaperNo1_96.pdf
4. Turan Э. *Relationships between Turkey and Ukraine and Cooperation with Countries of Black Sea Region* / І. Turan // *Україна–Туреччина: минуле, сучасне та майбутнє* : зб. наук. пр. ; упоряд. Ф. Г. Туранли. – К. : Денєб, 2004. – С. 507–509.
5. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Урядовий кур'єр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/category/ukraine-and-world/>
7. Посольство України в Турецькій Республіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/turkey/ua>
8. Офіційне інтернет-представництво президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/>
9. ЄвроАтлантика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euroatlantica.info/index.php?id=3366>